

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Alþingi b.t. nefndasviðs
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 27. apríl 2020

2003041SA KB/gb
Málalykill: 01.20

Efni: Ábendingar við aðgerðapakka 2 og frv. til fjárukalaga, mál nr. 724 og 726

Samband íslenskra sveitarfélaga hefur yfirfarið frumvarp fjármála- og efnahagsráðherra um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru og frumvarp til fjárukalaga fyrir árið 2020.

Almennt

Sambandið getur tekið undir nánast allar þær aðgerðir sem tilgreindar eru í frumvörpunum. Frekari aðgerðir hafa verið boðaðar fljótlega og hljóta sveitarfélög að hafa væntingar til þess að horft verði til þeirra í aðgerðapakka 3.

Í þessari umsögn er lögð áhersla á að upplýsa um stöðu og horfur sveitarfélaga á þessum tímapunkti, ásamt því að fjalla um aðgerðir í þeim frumvörpum sem hér eru til umsagnar og snúa að sveitarfélögum.

Sambandið telur óhjákvæmilegt að lýsa óánægju með hve lítið samráð var haft við sveitarfélögin um mótun aðgerðapakka 2. Tilfni er til að benda á að bæði í sveitarstjórnarlögum og lög um opinber fjármál er gert ráð fyrir mjög víðtæku samstarfi ríkis og sveitarfélaga um efnahagsmál. Staðreyndin er því miður sú að þau tæki sem nýta á til formlegs samráðs, svo sem Jónsmessunefnd, hafa ekki verið nýtt undanfarnar vikur. Þessu hlýtur sambandið að mótmæla harðlega og krefjast virks samtals við ríkisstjórn um þær leiðir sem færar eru til stuðnings sveitarfélögum og verkefnum þeirra.

Áhrif COVID-19 kreppunnar á sveitarfélögin

Sveitarfélögin munu verða fyrir miklu tekjufalli og stórfelldri útgjaldaaukningu vegna þess efnahagsáfalls sem nú ríður yfir. Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu hafa lagt fram drög að greiningu á fjárhagsvanda sveitarfélaga á því svæði. Niðurstaðan er að tekjufall og útgjaldaaukning sveitarfélaga svari til 137 þús.kr. á hvern íbúa eða um 50 ma.kr. fyrir árin 2020 og 2021.

Hvert endanlegt umfang efnahagsáfallsins verður á þjóðarbúskapinn í heild og hið opinbera liggur engan veginn ljóst fyrir á þessari stundu. Sveitarfélögin eiga mikið undir aðgerðum ríkisins á fjölmörgum sviðum og óvissa um aðgerðir ríkisins á næstu mánuðum hefur í för með sér að erfitt er að meta endanleg áhrif COVID-19 kreppunnar á sveitarfélögin. En fyrirsjáanlegt er að þau verða mjög misjöfn eftir sveitarfélögum, sem huga þarf að við mótun aðgerða.

Tekjufall hjá Jöfnunarsjóði sveitarfélaga vegna lækkunar útsvarsstofns og skatttekna ríkisins mun hafa mikil áhrif á mörg sveitarfélög og þarf að horfa til þess hvernig hægt verði að mæta því áfalli. Jöfnunarsjóður sveitarfélaga hefur varað sveitarfélög landsins við því að framlög ársins verði miklu lægri en ráð hafði verið fyrir gert. Áætla forsvarsmenn sjóðsins að tekjur hans muni lækka um 3,9 ma.kr. eða um 6,9%. Líklega er hér um nokkurt eða jafnvel verulegt vanmat að ræða. Á móti er reiknað með að 1,5 ma.kr. framlagi sem tekið verði úr Fasteignasjóði jöfnunarsjóðs sem verði endurgreitt árin 2021-2028. Myndi þessi endurgreiðsla bætast við þann milljarð sem árlega skal halda eftir til að fjármagna framlög til sameiningar sveitarfélaga, en til viðbótar kemur uppgjör vegna dómsmála í fyrra. Jöfnunarsjóður er þannig að taka lán hjá sjálfum sér og full ástæða til að hafa verulegar áhyggjur af getu hans til að þjónusta sveitarfélögum landsins á næstu árum.

Rétt er að hafa í huga að málefni fatlaðs fólks eru fjármögnuð úr jöfnunarsjóði. Nú þegar er milljarða halli á þessu verkefni sem sveitarfélögin tóku yfir árið 2011. Að óbreyttu mun þessi halli aukast verulega á næstu árum m.a. vegna þess að framlög ríkissjóðs til NPA munu lækka umtalsvert.

Fjölmennustu sveitarfélögin fá hins vegar mörg hver aðeins óverulegan hluta sinna tekna frá jöfnunarsjóði en verða einnig fyrir miklum áföllum vegna minnkandi skatttekna, tekna af sölu byggingaréttar og gatnagerðargjöldum og stórauðnum útgjöldum til fjárhagsaðstoðar. Mikilvægt er að viðtækt samráð verði milli ráðuneyta og sambandsins um mótun aðgerða til að koma til móts við sveitarfélögin og tryggja að þau geti áfram boðið fram þá þjónustu við íbúa sem lög og reglur kveða á um.

Meðfylgjandi samantekt hag- og upplýsingasviðs sambandsins á aðgerðum ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum í þágu sveitarfélaga sýnir að aðgerðirnar miðast við að bæta sveitarfélögum ekki bara aukinn kostnað vegna veirunnar heldur einnig vegna tapaðra tekna.

Í ljósi framangreinds hefur stjórn sambandsins ályktað að mikilvægt sé að ríkissjóður komi að málum með fjölbreyttum almennum aðgerðum og með beinum fjárhagslegum stuðningi til að verja þjónustu og starfsemi sveitarfélaganna á landinu öllu. Við þessar aðstæður er mikilvægt að sveitarfélögin hafi nægan fjárhagslegan styrk og svigrúm til þess að halda uppi þjónustu við íbúa, ráðast í nauðsynlega fjárfestingu og uppbyggingu og tryggja framlög til skólahalds, velferðarþjónustu, íþróttar- og menningarstarfsemi svo fátt eitt sé nefnt. Gangi þau áhrif eftir sem lýst hefur verið verður rekstur sveitarfélaganna þungur um langan tíma og verður ekki leystur með lántökum og niðurskurði í þjónustu sveitarfélaganna.

I. Um frumvarp til fjárukalaga

Þær tillögur sem lagðar eru fram í þessu frumvarpi eru einkum af þrennum toga. Í fyrsta lagi er um að ræða félagslegar aðgerðir, en samtals er óskað eftir 8.410 m.kr. fjárheimildum vegna þeirra. Í öðru lagi er gert ráð fyrir 2.500 m.kr. í lokunarstyrki sem fyrirtæki og einstaklingar í atvinnurekstri sem hafa tímabundið þurft að hætta

eða draga verulega úr starfsemi sinni vegna opinberra tilmæla geta sótt um. Í þriðja lagi er lögð fram tillaga um 2.300 m.kr. til að efla nýsköpun og þróun.

Í þessari umsögn er fyrst og fremst horft til aðgerða sem snúa að sveitarfélögum, félagslegum aðgerðum og byggðamálum. Þær helstu eru þessar:

- Umfangsmestu tillögurnar eru atvinnuúrræði fyrir námsmenn sem eiga engan eða takmarkaðan rétt til atvinnuleysisbóta og námsúrræði fyrir atvinnuleitendur í sumar og næsta vetur. Stefnt er að því að ríki og sveitarfélög geti sameiginlega skapað um 3.000 sumarstörf fyrir námsmenn með sérstöku átaki í samstarfi félagsmálaráðuneytis og mennta- og menningarmálaráðuneytis næstu mánuði.

Unnið er að því að safna upplýsingum frá sveitarfélögum um mögulegan fjölda slíkra starfa en þær upplýsingar sem þegar hafa borist frá sveitarfélögum gefa tilefni til bjartsýni um að sett markmið náist.

- Lagðar eru til fjárheimildir um eflingu félagslegra úrræða, allt að 895 m.kr. Umfangsmesta tillagan er 450 m.kr. til að vinna gegn félagslegri einangrun aldraðra og öryrkja. Félagsmiðstöðvar fyrir þessa hópa verða eflar, fjölskyldum fatlaðra barna verður veittur félagslegur stuðningur, landshlutateymi fyrir fötluð börn og fjölskyldur þeirra styrkt og sérstök verkefni sett af stað til að styrkja stöðu barna af erlendum uppruna. Þá er lagt til að heimila sérstakar tímabundnar greiðslur til þeirra sem sinna umönnun langveikra barna sem búa við skerta þjónustu vegna áhrifa COVID-19 og er gert ráð fyrir 200 m.kr. vegna þessa. Sérstök áhersla verður lögð á aðgerðir gegn heimilisofbeldi og ofbeldis gegn börnum, samtals 215 m.kr. Meðal helstu aðgerða er aukinn stuðningur við þolendur og fjölskyldur þeirra auk viðbótarframlaga til Barnahúss. Þá verður bætt við þremur stöðugildum lögreglu í fjóra mánuði á höfuðborgarsvæðinu til að efla samstarf lögreglu, félagsþjónustu og barnaverndar í sumar til að auðvelda markvissari aðkomu að þjónustu við börn í viðkvæmri stöðu. Þá er gert ráð fyrir 30 m.kr. til að takast á við áskoranir sem fylgja COVID-19 í félagsþjónustu og barnavernd í dreifðustu byggðum landsins.

Þetta eru mjög jákvæð verkefni en skýrt þarf að vera hvort heimilt verði að færa fjárheimildir á milli liða, þar sem mikil óvissa er um umfang einstakra aðgerða og aðstæður geta einnig verið misjafnar milli landshluta og sveitarfélaga.

- Lagt er til að veitt verði 540 m.kr. fjárheimild á málefnasviði 24 Heilbrigðisþjónusta utan sjúkrahúsa til verkefnisins Heilsuefling í heimabyggð, sem samanstendur af fjölda aðgerða. Heilsugæsluþjónusta um land allt verður stórefld með sérstakri áherslu á geðrækt og andlegt heilbrigði. Í því felst að sérhæfðu starfsfólki innan heilsugæslunnar verður fjölgað, s.s. geðlæknum, sálfræðingum og félagsráðgjöfum. Þá verður fjarheilbrigðisþjónusta aukin enn frekar sem og samhæfing og samræming þjónustu heilsugæslu á landsvísu. Ætlunin er að á meðan óvissuástand í þjóðfélaginu varir verði andleg líðan íbúa markvisst vöktuð og sérstaklega

stendur til að efla geðræktarstarf, forvarnir og stuðning við börn og ungmenni í skólum.

Þetta er mjög jákvæð aðgerð sem mun styðja við innleiðingu áætlana á sviði geðheilbrigðismála og lýðheilsu.

- Lögð er til fjárheimild er lýtur að sértækum stuðningi til sveitarfélaga. Þar vegur þyngst tillaga á málefnasviði 29 Fjölskyldumál um að verja 600 m.kr. til sveitarfélaga í því skyni að gera þeim kleift að veita styrki til tekjulágra heimila, þannig að öll börn geti óháð efnahag stundað þróttir og aðrar tómsundurir í sumar.

Þetta er mjög jákvæð aðgerð.

- Einnig er gert ráð fyrir 250 m.kr. á málefnasviði 08 Sveitarfélög og byggðamál til aðgerða á Suðurnesjum.

Sambandið tekur undir að staðan í þeim landshluta krefst sérstakra úrræða en væntir þess að frekari greining á stöðu einstakra sveitarfélaga og landshluta muni leiða til frekari sértækra aðgerða. Ljóst er að ákveðin sveitarfélög og svæði fara mjög illa út úr þeim áföllum sem dunið hafa yfir í ferðapjónustu.

- Á málefnasviði 08 Sveitarfélög og byggðamál er auk þess gert ráð fyrir 100 m.kr. tímabundnu framlagi til að efla stafræna stjórnsýslu og þjónustu sveitarfélaga til að koma megi á miðlægu samstarfi sveitarfélaga til þess að efla stafræna þjónustu á sveitarstjórnarstigi um landið. Jafnframt er lagt til að veita tímabundið 25 m.kr. framlag til áframhaldandi þróunar á fjárhagslegu sjálfbærnilíkani fyrir sveitarfélög.

Hér er um að ræða verkefni sem Samband íslenskra sveitarfélaga stendur að og er þessum tillögum fagnað sérstaklega.

Sambandið tekur undir allar þessar tillögur. Það þarf þó að gera enn betur og að áliti sambandsins mætti t.d. leggja meiri áherslu á að bæta atvinnuhorfur fólks af erlendum uppruna, með stóráuknu námsframboði fyrir þann hóp.

Jákvæður fylgifiskur þess ástands sem nú ríkir er að viðhorf stjórnvalda og almennings til stafrænnar þróunar hefur gjörbreyst. Tilefni er til þess að hugsa stórt í þeim efnum. Sambandið telur tilefni til að minna á að í umsögn þess um sérstakt tímabundið fjárfestingaáttak benti sambandið á möguleika á því að gera nú stóráttak til að auka fjarkennslu, dreifkennslu og fjarþjónustu í leik-, grunn- og framhaldsskólum, sem einnig gæti náð til tónlistarskóla. Mikil nýsköpun er í gangi í skólamálum í því neyðarástandi sem þjóðin glímir nú við og hljóta að vera gríðarleg tækifæri til þess að byggja á þeirri reynslu þannig að skólakerfið taki risastökk fram á við. Lýsir sambandið áhuga á að eiga aðkomu að mótun slíks átaks.

Loks vill sambandið kalla eftir því að í aðgerðapakka 3 verði hugað frekar að stöðu heimilanna, þar sem m.a. verði fjallað um húsnæðismál og upptöku hlutdeildarlána.

Um frumvarp um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru

Sambandið styður þær lagabreytingar sem snúa að aðgerðum í þágu fyrirtækja, einstaklinga og fjölmiðla og telur skynsamlegt að leggja allt kapp á að milda það högg sem fjöldi fyrirtækja hefur orðið fyrir að undanfögnu. Eðlilegt er að ríkisstjórnin skoði nánar hvort frekari aðgerða er þörf í þessum efnunum en umfang stuðnings hlýtur að þurfa að taka mið af því hversu langvarandi efnahagslægingin verður. Einnig telur sambandið að aukin áhersla á nýsköpun og rannsóknir muni til lengri tíma styrkja stöðir efnahagslífs hér á landi og auka fjölbreytni starfa.

Breyting á lögum um virðisaukaskatt

Sambandið hlýtur að fagna því sérstaklega að brugðist hefur verið við gagnrýni þess á fyrsta aðgerðapakka ríkisstjórnarinnar, þannig að í 3. gr. frumvarpsins er lögð til breyting á fyrri bandormi sem hljóðar svo:

Ákvæði 1. mgr. nær á viðkomandi tímabili jafnframt til annars húsnæðis sem er alfarið í eigu sveitarfélaga eða stofnana og félaga sem alfarið eru í eigu sveitarfélaga, enda sé húsnæðið skráð í fasteignaskrá Þjóðskrár Íslands

Ljóst er að þessi lagabreyting mun hafa mjög jákvæð áhrif og greiða fyrir auknum fjárfestingum sveitarfélaga ásamt því að lækka kostnað við framkvæmd þeirra. Með breytingunni verður sveitarfélögum eða stofnunum og félögum sem alfarið eru í eigu þeirra veitt samsvarandi heimild til endurgreiðslu virðisaukaskatts og þeim var veitt með lögum nr. 10/2009 og var hluti þeirra ráðstafana sem gripið var til í kjölfar fjármálakreppunnar sem hófst árið 2008. Sé tekið mið af fyrirbyggjandi áætlunum sveitarfélaga um framkvæmdir á árinu 2020 og enn fremur lítið til endurgreiðslna samkvæmt hliðstæðri heimild sem var í gildi á árunum 2009–2014 má áætla að endurgreiðslur til sveitarfélaga skv. 3. gr. gætu orðið um 1 milljarður kr. sem dreifast muni á árin 2020 og 2021.

Breyting á lögum um tekjustofna sveitarfélaga

Í 5. og 6. gr. eru lagðar til breytingar á lögum um tekjustofna sveitarfélaga, sem útvíkka heimildir til ráðstöfunar úr Fasteignasjóði Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga. Annars vegar er um að ræða heimildir til að styðja við aðgengismál fatlaðs fólks og hins vegar heimild til að nýta tímabundið fjármuni úr fasteignasjóðnum til að mæta fyrirséðri lækkun á lögbundnum framlögum sveitarfélaga. Í 6. gr. er gert ráð fyrir því að þessi ráðstöfun verði greidd til baka á árunum 2021–2028. Sambandið styður þessa ráðstöfun.

Sambandið minnir þó á að þessi endurgreiðsla bætist við þann milljarð sem jöfnunarsjóði er ætlað að halda eftir árlega vegna framlaga til sameiningar sveitarfélaga auk fjárhæðar vegna uppgjörs dómsmála á síðasta ári. Full ástæða er til að hafa áhyggjur af getu jöfnunarsjóðs til að styðja við sveitarfélög næstu árin og telur sambandið einboðið að ríkissjóður auki fjárheimildir sjóðsins.

Lokaorð

Mikilvægt er að hafa í huga að tækifæri sveitarfélaga til að hagræða í sínum rekstri eru afar misjöfn. Jafnframt er ljóst að við núverandi aðstæður er ekki æskilegt að sveitarfélög dragi saman seglin í sínum rekstri. Þvert á móti er í raun uppi krafa um að sveitarfélög bæti í framkvæmdir og fjölgi störfum. Þrátt fyrir tímabundnar tilslakanir gagnvart fjármálareglum sveitarfélaga er fyrirséð að næstu misseri muni verða þung í rekstri margra sveitarfélaga og er því áréttað mikilvægi virks samtals milli ríkis og sveitarfélaga um frekari aðgerðir í þágu sveitarfélaga. Í þessu sambandi þarf sérstaklega að huga að lánamálum sveitarfélaga. Í uppsiglingu eru samtöl milli fjármálaráðuneytis, sveitarfélaga og Seðlabanka Íslands um aðkomu hins síðastnefnda að lánamálum sveitarfélaga.

Loks er tilefni til að áréttað enn er óleystur ágreiningur milli ríkis og sveitarfélaga um annars vegar fjármögnun sameiningarframlaga og hins vegar bótagreiðslu til sveitarfélaga. Um þau mál er vísað til umsagna sambandsins fyrr á þessu löggjafarþingi um frumvarp til breytinga á ýmsum lögum vegna fjárlaga fyrir árið 2020 og breytingar á sveitarstjórnarlögum og lögum um tekjustofna sveitarfélaga. Mikilvægt hlýtur að vera að sá ágreiningur verði leystur sem fyrst þannig að hægt verði að horfa fram á veginn varðandi tekjustofnamál sveitarfélaga.

Virðingarfyllt

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri

Fylgiskjöl:

- 1) Yfirlit um aðgerðir ríkisstjórna á Norðurlöndum í þágu sveitarfélaga vegna COVID-19 kreppunnar
- 2) Minnisblað hag- og upplýsingasviðs sambandsins dags. 22. apríl 2020

	Noregur	Danmörk	Svíþjóð	Finnland
Almennt	<p>Áætlað að aukinn kostnaður/minni tekjur sveitarfélaga verði 12-16 ma.NOK og 2,5-3 ma. hjá fylkjum.</p> <p>Í fjárukalögum sem lögð verða fyrir í maí er búist við frekari framlögum til sveitarstjórnarstigsins. Yfirlýsingar ríkisstjórnar og þings staðfesta að sveitarstjórnarstigið fær full framlög á móti áhrifum kreppunnar.</p>	<p>Ekki liggur fyrir hver áhrifin verða á sveitarstjórnarstigið.</p> <p>Ríkið, KL og DR eiga í áframhaldandi samtali um áhrif COVID-19 og aukinn kostnað sveitarstjórnarstigsins.</p> <p>Löng hefð fyrir því að dönsk sveitarfélög fái allt bætt frá ríkinu.</p>	<p>Ekki liggur fyrir hver áhrifin verða á sveitarstjórnarstigið. Sænska sambandið telur að framlög ríkisins muni að mestu dekkja aukinn kostnað/minni tekjur.</p> <p>Krisupakkinn metinn á 300 milljarða SEK.</p>	<p>Áætlað að skatttekjur sveitarfélaga verði um 2 ma. EUR lægri en skv. fjárhagsáætlunum m.v. að ástandið vari fram á sumar. Ríkisstjórnin hefur heitið sveitarfélögum einum ma. EUR og meira eftir þörfum. (8.4. 2020). Vonir standa til að framlög muni koma að mestu á mo</p>
Vinnumarkaður	<p>Launatrygging (permittering) í 20 daga - fyrirtækið greiðir laun fyrstu 2 dagana og svo greiðir ríki full laun næstu 18 daga. Sjálfstætt starfandi fá 80% tekna frá NAV. Einnig starfsnemar sem missa pláss. Að auki geta fleiri í láglaunahópnum fengið dagpeninga, viðmið lækkað þar verulega.</p> <p>Tryggingargjald lækkað og veikndaréttur rýmkaður. Hlutdeild ríkis vegna sjúkradagpeninga aukinn.</p>	<p>Launatrygging (lønkompensation) veitt til fyrirtækja sem eiga í erfiðleikum. Allt að 30 þús DKK á mánuði fyrir fullt starf. Mun gilda frá 9.mars - 9. júní 2020. Ríkið greiðir 75% launaframlag vegna launafólks fyrirtækja í erfiðleikum. Áætlaður kostnaður um 4,6 ma. DKK.</p>	<p>Ríkið tekur yfir allan kostnað vegna sjúkradagpeninga í 2 mánuði, apríl og maí.</p> <p>Korttidspermittering, ríkið tekur á sig allt að helming launakostnaðar fyrirtækja, og launþegar halda 90% launa sinna.</p> <p>https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/krispaket-for-svenska-foretag-och-jobb/</p>	<p>Finnland sker sig úr hér. Hafa gert kerfið skilvirkara, stýtt biðtími eftir bótum og frá fyrsta degi getur bótaþegi fengið allt að 50% af launum.</p> <p>Þetta er ekki fjármagnað af ríkinu heldur arbetslöshetskassor og sysselsatningssjóðir.</p> <p>Ríkið virðist hafa litla aðkomu.</p> <p>https://svenska.yle.fi/artikel/2020/03/26/de-nordiska-landerna-har-valdigt-olika-satt-att-hjalpa-foretag-och-anstallda</p>
Skattar og gjöld	<p>Virðisaukaskattur lækkaður, gistináttaskattur lækkaður úr 12 í 8%, boðið upp á frestun gjalddaga til fyrirtækja. Tryggingargjald lækkað tímabundið, í 2 mánuði.</p>	<p>Ríki og sveitarfélög bjóða fyrirtækjum frestun á greiðslu fasteignaskatta út árið 2020. Talið kosta sveitarfélög 1,1 ma. DKK. Stuðningur við opinbera birgja í gegnum breytingar á opinberum innkaupum, og ríki og sveitarfélög flýta greiðslum til þeirra. Síðarnefndu um allt að 5 ma DKK.</p>		

<p>Stuðningur við sveitarfélög</p>	<p>Norska þingið hefur gefið út að sveitarfélögum og fylkjum verði bættur kostnaður vegna tekjufalls (bæði tekjuskatti en líka þjónustutekjur og fleira). Von á fjárukalögum í maí. Þann 14. apríl gaf þingið út að stuðningur til þeirra nemi um 6,45 ma. NOK. Þessi upphæð dekkar m.a.: 1 ma. til fylkja vegna almenningssamgangna. 1 ma. til sveitarfélaga vegna tekjufalls í þjónustutekjum vegna leikskóla, grunnskóla og frístund. 3,75 ma. til sveitarfélaga vegna falls í skatttekjum. Til að tryggja svf fjármagn hefur ríkið aukið eigið fé Kommunalbankans.</p>	<p>Ríkið, KL og regioner hafa samið um að afnema þak á fjárfestingum sveitarfélaga (anlægsloftet) í rammasamkomulagi milli aðila. Sveitarfélög og regioner geta þá flýtt framkvæmdum um kringum 2,5 ma DKR árið 2020. Stundur til boða 100% lánsfjármögnun. Samið um sértaka lánaínu fyrir sveitarfélög sem eiga í lausafjávanda vegna þessa, samtals allt að 500 m. DKK.</p> <p>Ríkisstjórnin hefur heitið stuðningi við sveitarfélagstigið til að hindra að útgjöld vegna faraldursins leiði til niðurskurðar annarra útgjalda. Þetta verður þó líklega heildarfjárhæð eða pottur fyrir öll sveitarfélög sem síðan verður úthlutað úr.</p>	<p>Ríkið leggur til aukalega 20 mlljarða SEK til sveitarfélaga og regioner til að viðhalda getu þeirra til að reka heilsugæslu og sjúkrahús, skóla, félagsþjónustu og almenningssamgöngur. Af þessum 20 ma kr er 12,5 ma kr aukafjárveiting sem útteilst til sveitarfélaga/regioner næstu árin.</p> <p>Til viðbótar þessu er gert ráð fyrir að ríkið leggi sveitarfélögum og regioner til alls 3 ma. SEK sem á að mæta viðbótarkostnaði vegna COVID-19. Þó er settur inn fyrirvari um að ríkið eigi fyrir þessu. Ekki ljóst hvernig eigi að forgangsraða þessum fjármunum eða úthluta milli sveitarfélaga og regioner.</p>	<p>Sveitarfélögum hafa þegar fengið framlög til að mæta tekjulækkun vegna seinkunar á skattgreiðslum fyrirtækja.</p> <p>Í apríl þakkanum er styrkur til heilsugæslu vegna COVID 19.</p> <p>Sveitarfélög fá aukna hlutdeild í sköttum af fyrirtækjum, almenn jöfnunarframlag hækka sem og sértæk framlög. Endanleg útfærsla og skipting liggur ekki fyrir.</p>
---	--	--	--	---

Minnisblað

Móttakandi: Framkvæmdastjóri

Dags.: 22. apríl 2020

Sendandi: Sigurður Ármann Snævarr

Málsnr.: 2004012SA

Málalykill: 13-30

Efni: Yfirlit um aðgerðir ríkisstjórna á Norðurlöndum í þágu sveitarfélaga vegna COVID-19 kreppunnar

Hag- og upplýsingasvið hefur tekið saman minnisblað um aðgerðir ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum vegna COVID-19 sem snúa að sveitarfélögum. Þessi samantekt er fyrst og fremst byggð á svörum norrænna kollega við fyrirspurnum hag- og upplýsingasviðs. Svörin lýsa stöðunni í hverju landanna um miðjan apríl.

Lík en samt ólík

Rétt er að taka fram að þótt margt sé líkt um skipan sveitarstjórna á Norðurlöndum skilur ýmislegt að. Það er aðeins hér á landi og í Finnlandi þar sem ekki er þriðja stjórnsýslustigið (fylkeskommuner í Noregi og *regioner* í Danmörku og Svíþjóð). Í Danmörku er sérstakt samband *Danmarks regioner* í forsvari fyrir *regioner* og annað KL (*kommunernes landsforening*) fyrir sveitarfélögin. Í Danmörku og Svíþjóð reka *regioner* sjúkrahúsin, í Finnlandi eru sjúkrahúsin rekin af sveitarfélögum, oftast í e.k. byggðasamlagi. Í Noregi eru sjúkrahúsin rekin af ríkinu. Heilsugæsla er verkefni sveitarfélaga nema hér á landi.

Samskipti sveitarfélagastigsins við ríkisvaldið er með ýmsum móti í þessum löndum. Danmörk er nokkuð sér á báti, en þar í landi er samið árlega milli ríkis og sveitarfélaga um fjárfestingar, skatta og útgjöld. Skattlagning sveitarfélaga er líka með öðrum hætti í Danmörku en hinum löndunum sem felst m.a. í því að danska ríkið ábyrgist skatttekjur sveitarfélaga. Ísland sker sig úr að því leyti hversu stór hluti tekna sveitarfélaga eru af sköttum sem þau leggja á. Í Finnlandi og Svíþjóð hafa sveitarfélög fullt frelsi til að ákveða skatthlutföll. Norsk sveitarfélög eru hins vegar undir sömu sök seld og íslensk að ríkið setur efri og neðri mörk skatthlutfalla. Dönsk sveitarfélög búa enn og aftur við töluvert öðruvísi kerfi en hin löndin og frelsi þeirra til að breyta skatthlutföllum er afar takmarkað.

Mikil óvissa

Umræðan er mjög á einn veg alls staðar á Norðurlöndum: Það ríkir mikil óvissa um framvindu þjóðmála almennt og efnahagsmála sérstaklega. Útgefnar spár eru með miklu óvissubili, þar sem fyrst og fremst er vísað til hversu lengi faraldurinn er til trafala.

Nýleg spá Alþjóðagjaldeyrissjóðsins (AGS) bendir til að hagvöxtur verði neikvæður í öllum löndunum 2020 og tiltöluleg svipaður milli þeirra. Mestan samdrátt sér AGS á á Íslandi (-7,2%) en minnst í Finnlandi (-6,0%). Atvinnuleysi spáir sjóðurinn að verði mest í Noregi árið 2020 (13%) en minnst í Danmörku (6,5%). Öll löndin ætlar AGS að muni ná sér strax á árinu

2021, hagvöxtur glæðast verulega og atvinnuleysi minnka í kjölfarið en haldast þó áfram hátt.

Tekjur sveitarfélaga munu snarlækka og útgjöld aukast

Fyrir liggur fyrsta bráðabirgðamat á áhrifum faraldrarins á afkomu sveitarfélaganna í nokkrum landanna.

- Norska sambandið telur að tekjulækkun og útgjaldaaukning sveitarfélaga verði að óbreyttu 12-16 ma.NOK og samsvarandi hjá fylkjunum 2,5-3 ma.NOK. Meðal annars er gert ráð fyrir verulegri aukningu fjárhagsaðstoðar og mikilli lækkun tekna hafna af skemmtiferðaskipum.
- Finnska sambandið áætlar að sveitarfélögin muni missa tekjur upp á um 2 ma.EUR.

Lög er mikil áhersla á að óvissa er áfram mikil í þessum útreikningum.

Bráðaöðgerðir ríkisstjórna

Fyrstu aðgerðir ríkisstjórna beindust að launatryggingu því að niðurgreiða launakostnað fyrirtækja sem eiga í vandræðum í meira eða minna mæli í afmarkaðan tíma.

- Í Finnlandi og Noregi er til fyrirkomulag (n. permittering) sem minnir á hlutabótafyrirkomulag. Aðgerðin er til skamms tíma.
- Svipað fyrirkomulag er tekið upp í Svíþjóð og á að gilda út árið. Ríkið greiðir allt að helming launaútgjalda fyrirtækja í vanda og launþeginn heldur allt að 90% af fyrri launum. Í Danmörku greiðir ríkið allt að 75% af launaútgjalda fyrirtækja í vanda yfir þriggja mánaða tímabil.
- Meðal annarra bráðaöðgerða má nefna: Veikindaréttur er rýmkaður í Noregi og sænska ríkið yfirtekur allan kostnað vegna sjúkradagpeningar. Í Noregi hefur virðisaukaskattur verið lækkaður sem og gistináttaskattur. Tryggingagjald lækkað um 4 punkta í 2 mánuði.
- Í Svíþjóð bjóða ríki og sveitarfélög upp á frestun á greiðslu fasteignaskatta (sem eru tekjur bæði ríkis og sveitarfélaga) út þetta ár. Ríkið yfirtekur útgjöld vegna sjúkradagpeninga í tvo mánuði.
- Í öllum löndunum hefur verið ráðist í viðtækar peningalegar aðgerðir til að sjá atvinnulífina fyrir lausafé og tilslökunum í ríkisfjármálum sem ekki er ástæða til að tíunda hér.

Víðtækar aðgerðir í þágu sveitarfélaga

Í öllum löndunum hefur ríkið lagt fram verulega auknar fjárhæðir til sveitarfélaga á undanförunum vikur. Þessi auknu framlög falla í grófum dráttum í þrjá flokka.

Í fyrsta lagi er um að ræða endurgreiðslu á beinum kostnaði vegna veirunnar, þar er ekki síst um að ræða kostnað sveitarfélaga vegna heilsugæslu og reksturs sjúkrahúsa þar sem við á.

- Sænsk sveitarfélög hafa fengið um 3 ma. SEK vegna kostnaðar við heilsugæslu og finnsk eiga í vændum framlög vegna hins sama.
- Ríkið greiðir norskum sveitarfélögum 1 ma. NOK vegna missis tekna af leikskólagjöldum og sömu fjárhæð vegna minni fargjaldatekna almenningsgangna.

Í öðru lagi eru framlög eða aðgerðir til að örva fjárfestingar sveitarfélaga, auka lánamöguleika þeirra og bæta lausafjárstöðu sveitarfélaga sem eru í þröng.

- Þak á fjárfestingum danskra sveitarfélaga er afnumið tímabundið. Boðið upp á 100% lánsfjármögnun til framkvæmda. Talið auka fjárfestingar um 2,5 ma. DKK. Lánalínur til reiðu fyrir sveitarfélög í lausafjárþröng.
- Norska ríkið leggur eigið fjárframlag (750 m. NOK) til Kommunalbanken (sveitarfélagabankinn).

Í þriðja lagi falla til framlög sem koma eiga til móts við tekjufall sveitarfélagastigsins, bæði vegna skatta og þjónustutekna, að hluta eða öllu leyti.

- Stórþingið norska hefur gefið út að sveitarfélögum og fylkjum verði bætt allt tekjufall sem þau hafa orðið fyrir, jafnt vegna skatttekna og þjónustugjalda. Þegar hefur verið ákveðið að veita 6,5 ma. NOK, þ.a. 3,75 ma. vegna lægri skatttekna og lækkun tekna af þjónustugjöldum sem rakin eru að ofan. Fjárukalög verða gefin út í maí og er þá vænst yfirlýsingar um frekari stuðning við sveitarstjórnarstigið.
- Það er yfirlýst stefna dönsku ríkisstjórnarinnar að útgjöld sveitarfélaga vegna veirunnar eigi ekki að leiða til niðurskurðar á annarri þjónustu sveitarfélaga. Ríkisstjórnin hefur heitið því að sveitarfélögum og *regioner* verði bættur skaðinn vegna veirunnar. Með hvað hætti þetta verður gert er óvíst, en verður væntanlega tekið upp í samningum milli ríkisins og sambandsins á næstunni.
- Sænsk sveitarfélög og *regioner* hafa fyrirheit um ríkisframlög að fjárhæð um 20 ma. SEK vegna tapaðra skatttekna og fleira. Áætlað sænska sambandið að það fari nærri að dekkja tekjutapið. Hins vegar eru ýmsir fyrirvarar á framlagi ríkisins sem sambandið hefur gert athugasemdir við.
- Ríkisstjórn Finnlands hefur gefið sveitarfélögum landsins fyrirheit um framlög sem nema rúmlega milljarði evra. Margt er enn óljóst um fyrirkomulag þessa, en talið er að það verði m.a. í formi aukinnar hlutdeildar í sköttum af lögaðilum (samfundskatt) og auknum jöfnunar framlögum, bæði almennum og sértækum. Gert er ráð fyrir framlög verði kynnt í þriðja aðgerðapakka finnsku ríkisstjórnarinnar á næstu vikum.

Niðurlag

Stefna ríkisstjórna annars staðar á Norðurlöndum er nokkuð skýr: Ríkissjóðir ríkjanna munu bæta sveitarfélögum allan eða næstum allan þann efnahagslega skaða sem af veirunni hlýst.

Hag- og upplýsingasvið sambandsins mun áfram vakta þróun mála annars staðar á Norðurlöndum. Í meðfylgjandi töflu eru helstu aðgerðir dregnar saman.

Til minnis:

- Einn milljarður NOK svarar til um 2.550 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: um 930 m.kr.
- Einn milljarður SEK svarar til um 1.400 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: um 510 m.kr.
- Einn milljarður DKK svarar til um 3.620 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: 1.320 m.kr.
- Einn milljarður EUR svarar til um 28.440 ISK á mann. Yfirfært á 364 þús.Íslendinga: 10.360 m.kr.

SAS